

Onderwijs- en opleidingsmonitor 2019

Nederland

Hoe neemt u contact op met de EU?

Europe Direct is een dienst die uw vragen over de Europese Unie beantwoordt.

U kunt met deze dienst contact opnemen door:

- te bellen naar het gratis nummer: 00 800 6 7 8 9 10 11 (bepaalde telecomaanhouders kunnen wel kosten in rekening brengen),
- te bellen naar het gewone nummer: +32 22999696, of
- een e-mail te sturen via: https://europa.eu/european-union/contact_nl

Luxemburg: Bureau voor publicaties van de Europese Unie, 2019

© Europese Unie, 2019

Hergebruik met bronvermelding toegestaan. Het beleid ten aanzien van hergebruik van documenten van de Europese Commissie is vastgelegd in Besluit 2011/833/EU (PB L 330 van 14.12.2011, blz. 39).

Voor gebruik of overname van foto's of andere materialen die niet onder het auteursrecht van de EU vallen, moet u rechtstreeks toestemming vragen aan de houders van het desbetreffende auteursrecht.

PRINT	ISBN 978-92-76-09453-1	ISSN 2466-9989	doi: 10.2766/97242	NC-AN-19-028-NL-C
PDF	ISBN 978-92-76-09450-0	ISSN 2466-9997	doi: 10.2766/53729	NC-AN-19-028-NL-N

Cover image: composition with images © istock.com

Onderwijs- en opleidingsmonitor 2019

NEDERLAND

Het tweede deel van de Onderwijs- en opleidingsmonitor 2019 omvat de 28 individuele landenverslagen. Op basis van de meest actuele kwantitatieve en kwalitatieve gegevens biedt het een overzicht en een beoordeling van de belangrijkste beleidsmaatregelen van elke EU-lidstaat die onlangs zijn of momenteel worden ingevoerd. Het deel vormt dan ook een aanvulling op andere informatiebronnen die de nationale onderwijs- en opleidingsstelsels beschrijven.

Punt 1 bevat een statistisch overzicht van de belangrijkste onderwijs- en opleidingsindicatoren. In punt 2 wordt kort ingegaan op de sterkste punten en uitdagingen van het onderwijs- en opleidingsstelsel van het land in kwestie. Punt 3 vestigt de aandacht op leerkrachten en de uitdagingen voor hun beroep. Punt 4 gaat in op investeringen in onderwijs en opleiding. Punt 5 gaat over beleidsmaatregelen om onderwijs voor jonge kinderen en schoolonderwijs te moderniseren. In punt 6 worden maatregelen voor de modernisering van het hoger onderwijs besproken. Ten slotte komt beroepsonderwijs en opleiding aan bod in punt 7 en volwassenenonderwijs in punt 8.

Manuscript voltooid op 26 augustus 2019.

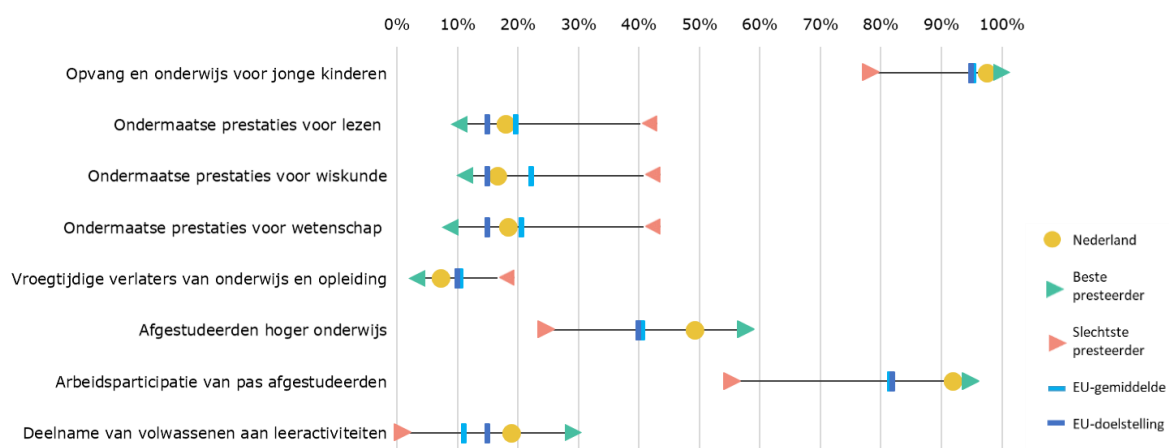
Aanvullende contextgegevens zijn online beschikbaar (ec.europa.eu/education/monitor).

1. Kernindicatoren

			Nederland		EU-gemiddelde	
			2009	2018	2009	2018
ET 2020-benchmarks						
Vroegtijdige verlaters van onderwijs en opleiding (18-24 jaar)			11,3%	7,3%	14,2%	10,6%
Afgestudeerden hoger onderwijs (30-34 jaar)			38,3%	49,4%	32,3%	40,7%
Opvang en onderwijs voor jonge kinderen (vanaf 4 jaar tot de schoolplichtige leeftijd)			99,5%	97,6% ¹⁷	90,8%	95,4% ^{17,d}
Aandeel 15-jarigen met ondermaatse prestaties voor:	Lezen		14,3%	18,1% ¹⁵	19,5% ^{EU27}	19,7% ¹⁵
	Wiskunde		13,4%	16,7% ¹⁵	22,3% ^{EU27}	22,2% ¹⁵
	Wetenschap		13,2%	18,5% ¹⁵	17,7% ^{EU27}	20,6% ¹⁵
Arbeidsparticipatie van pas afgestudeerden per opleidingsniveau (20-34 jaar, afgestudeerd in de 3 jaar voor het referentiejaar)		ISCED 3-8	92,3%	92,0%	78,3%	81,6%
Deelname van volwassenen aan leren (25-64 jaar)		ISCED 0-8	17,1%	19,1%	9,5%	11,1%
Leermobiliteit	Afgestudeerden met diplomamobiliteit (ISCED 5-8)		:	2,3% ¹⁷	:	3,6% ¹⁷
	Afgestudeerden met studiepuntenmobiliteit (ISCED 5-8)		:	22,6% ¹⁷	:	8,0% ¹⁷
Aanvullende contextuele indicatoren						
Investerings in onderwijs	Overheidsuitgaven voor onderwijs uitgedrukt als percentage van het bbp		5,6%	5,1% ¹⁷	5,2%	4,6% ¹⁷
	ISCED 0		€6 221 ¹²	€6 207 ¹⁶	:	€6 111 ^{15,d}
	ISCED 1		€6 228 ¹²	€6 211 ¹⁶	€5 812 ^{12,d}	€6 248 ^{15,d}
	ISCED 2		€9 303 ¹²	€9 267 ¹⁶	€6 937 ^{12,d}	€7 243 ^{15,d}
	ISCED 3-4		€9 409 ¹²	€9 445 ¹⁶	:	€7 730 ^{14,d}
	ISCED 5-8		€14 667 ¹²	€14 178 ¹⁶	€10 549 ^{12,d}	€11 413 ^{15,d}
Vroegtijdige verlaters van onderwijs en opleiding (18-24 jaar)	Autochtonen		11,2%	7,0%	13,1%	9,5%
	Geboren in het buitenland		13,6%	11,1%	26,1%	20,2%
Afgestudeerden hoger onderwijs (30-34 jaar)	Autochtonen		39,7%	51,9%	33,1%	41,3%
	Geboren in het buitenland		30,9%	36,2%	27,7%	37,8%
Arbeidsparticipatie van pas afgestudeerden per opleidingsniveau (20-34 jaar, afgestudeerd in de 3 jaar voor het referentiejaar)	ISCED 3-4		90,4%	88,1%	72,5%	76,8%
	ISCED 5-8		93,6%	94,8%	83,8%	85,5%

Bronnen: Eurostat; OESO (PISA); De cijfers in verband met de leermobiliteit zijn door het Gemeenschappelijk Centrum voor onderzoek van de Europese Commissie berekend op basis van UOE-gegevens. Nadere informatie is te vinden in bijlage I en volume 1 (ec.europa.eu/education/monitor). Opmerkingen: Cyprus is niet opgenomen in de PISA-gemiddelden van de EU voor 2009; d = verschillende definitie, u = lage betrouwbaarheid, p = voorlopig, 15 = 2015, 17 = 2017.

Figuur 1 Positie ten opzichte van de lidstaten met de beste en de slechtste prestaties

Bron: Berekeningen van het directoraat-generaal Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur (DG EAC) van de Europese Commissie op basis van gegevens van Eurostat (LFS 2018, UOE 2017) en OESO (PISA 2015).

2. Belangrijkste punten

- Het percentage voortijdige schoolverlaters ligt onder de nationale doelstelling van Europa 2020, maar is wel licht gestegen.
- Nederland kampt met een oplopend lerarentekort in zowel het basis- als het voortgezet onderwijs.
- De kwaliteitsafspraken voor 2019-2022 zijn bedoeld om de kwaliteit van beroepsonderwijs en -opleiding te verbeteren.
- Het tertiair onderwijs in Nederland trekt steeds meer buitenlandse studenten aan.

3. Aandacht voor leraren

Nederland kampt met een oplopend lerarentekort. Op basis van de huidige trends zal het lerarentekort op basisscholen in 2020 naar verwachting 4 000 voltijdsequivalenten bedragen en in 2025 10 000 (Overheid, 2018a). Het aantal basisschoolleerkrachten is sinds 2007 met meer dan 18 % gedaald, in lijn met de afname van de schoolbevolking (CBS, 2018a). Van alle basisschoolleerkrachten is 35 % vijftig jaar of ouder, en slechts een op de drie leerkrachten werkt voltijds. Het wettelijke salaris van een pas afgestudeerde leerkracht in de onderbouw van het voortgezet onderwijs in koopkrachtstandaard (KKS) ligt meer dan 30 % boven het EU-gemiddelde. De salarissen van leerkrachten met 15 jaar ervaring behoren tot de hoogste in de EU (Eurydice, 2018). In 2019 heeft de overheid een investering van 13 miljoen EUR aangekondigd in een regionale aanpak van het lerarentekort (OCW, 2019a). Onderdeel hiervan zijn stimulansen voor vervroegd gepensioneerde leerkrachten en mensen met een onderwijsbevoegdheid die nog niet werkzaam zijn als leerkracht, om (weer) te gaan lesgeven.

Het aantal lesuren ligt boven het OESO-gemiddelde. Het netto-aantal lesuren op basisscholen is 930 uur per jaar, terwijl het gemiddelde van de OESO op 771 uren ligt. In de bovenbouw van het voortgezet onderwijs geven leerkrachten jaarlijks 750 uur les, bijna 100 uur meer dan het OESO-gemiddelde (OESO, 2019a). Volgens een nationale enquête (TNO-CBS, 2018) behoren basisschoolleerkrachten tot de werknemers die de meeste werkgerelateerde stress ervaren (samen met koks, artsen, managers en advocaten). In 2018 hebben de vakbonden, de PO-Raad en het kabinet het “*werkdrukakkoord*” getekend om de werkdruk in het basisonderwijs te verlagen. In 2018-2019 hebben basisscholen 237 miljoen EUR extra gekregen om buitensporige werkdruk tegen te gaan. In 2021-2022 zal deze financiering oplopen tot 430 miljoen EUR. Zo krijgt elke school in 2018-2019 gemiddeld 35 000 EUR extra en vanaf 2021-2022 65 000 EUR.

Recent werden maatregelen genomen om het aantal onderwijsbevoegdheden te verhogen en meer kandidaten aan te trekken voor dit werk. Er zijn twee manieren om leerkracht te worden: via de initiële lerarenopleiding of via een tweejarige praktijkopleiding voor zij-instromers. In de periode 2014-2017 was het aantal basisschoolleerkrachten dat hun baan verliet, gelijk aan het aantal nieuwe leerkrachten via de tweede route (Onderwijsraad, 2018). Nochtans beschouwt in Nederland een veel groter deel van de leerkrachten lesgeven als een gewaardeerd beroep in de samenleving dan gemiddeld in de EU (respectievelijk 31 % en 18 %). Het aantal inschrijvingen voor de initiële lerarenopleiding is tussen 2003 en 2017 met meer dan 50 % gedaald, al was er in 2018 sprake van een lichte stijging. Die daling had gedeeltelijk te maken met verplichte toelatingsexamens, die zijn ingevoerd om de kwaliteit van leerkrachten op het gebied van aardrijkskunde, geschiedenis, wetenschap en technologie te verhogen. De andere factor die meespeelde, was het nieuwe leenstelsel voor studenten, dat in 2015-2016 tot een sterke afname van het aantal inschrijvingen voor het eerste jaar heeft geleid. Om dit te compenseren is het collegegeld voor de eerste twee jaar van de initiële lerarenopleiding voor het basisonderwijs met ingang van 2018-2019 gehalveerd. Door de Wet op het primair onderwijs uit 2016 kunnen leraren overstappen van het voortgezet naar het basisonderwijs en daar het vak geven waarvoor zij bevoegd zijn. Voor een overstap naar een ander vakgebied is nog steeds een extra diploma nodig. In zijn formele advies uit 2018 heeft de Onderwijsraad flexibelere structuren voorgesteld voor de initiële lerarenopleiding, evenals werkafspraken ter ondersteuning van de permanente beroepsontwikkeling van leerkrachten binnen scholen.

Permanente beroepsontwikkeling is facultatief, maar wordt aangemoedigd via een reeks maatregelen. In 2008 is een beurzenprogramma opgezet om leerkrachten van het primair tot het

tertiair beroepsonderwijs te stimuleren hogere of aanvullende bevoegdheden te behalen. De beurs dekt collegegeld, uitgaven aan studiemateriaal en reis- en vervangingskosten. Een kleine 40 000 leerkrachten heeft tussen 2008 en 2015 van deze regeling gebruikgemaakt, maar uit een onderzoek is gebleken dat het effect ervan beperkt was (CPB, 2015). Een andere, in 2008 ingevoerde maatregel om de kwaliteit van de leerkrachten te verhogen is de “*functiemix*”, of loopbaandiversificatie (OCW, 2008). Dit is een financiële stimulans voor scholen om leerkrachten te verdelen over de salarisschaal, gekoppeld aan promotieniveaus. Leerkrachten moeten ten minste over een diploma van het hoger beroepsonderwijs beschikken om voor een promotie in aanmerking te komen. Voor schooldirecteuren is er een register opgezet waar zij kunnen aangeven dat ze over de noodzakelijke basisvaardigheden voor hun beroep beschikken, zodat permanente loopbaanontwikkeling wordt gestimuleerd (Overheid, 2018b). Dit is in overeenstemming met het herziene toezichtkader van de Inspectie van het Onderwijs uit 2017, waarmee schoolbesturen rechtstreeks verantwoordelijk werden voor de kwaliteit van het onderwijs.

De verdeling van bevoegde leerkrachten verschilt sterk per regio en volgens de samenstelling van de schoolbevolking. Het percentage leerkrachten dat zich goed of zeer goed voorbereid voelt om les te geven in een multiculturele en/of meertalige situatie, is lager dan het EU-gemiddelde (respectievelijk 17 % en 24 %) (OESO, 2019b). In het basisonderwijs geven leerkrachten met een masterdiploma vaker les op scholen met een hoog percentage leerlingen met hoogopgeleide ouders. Leerkrachten met een niet-westerse migratieachtergrond geven vaker les op scholen met meer leerlingen met een soortgelijke achtergrond. De tekorten zijn groter op scholen waar de meerderheid van niet-westerse afkomst is: in 2017-2018 was 13 % van de scholen waar 0-25 % van de leerlingen een migratieachtergrond had, op zoek naar leerkrachten via banenwebsites, tegenover 48 % van de scholen waar 75-100 % van de leerlingen een migratieachtergrond had. Er zijn regionale verschillen in het percentage van de lessen dat door onbevoegde leerkrachten wordt gegeven: het hoogste percentage is vastgesteld in Zuid-Holland (5,14 %) en het laagste (2,25 %) in Limburg. Het percentage door onbevoegde leerkrachten gegeven lessen is ook hoger binnen het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) dan in het hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo en vwo).

4. Investeren in onderwijs en opleiding

De overheidsuitgaven voor onderwijs zijn stabiel gebleven. In 2017 bedroegen de uitgaven voor primair tot tertiair onderwijs 5,1 % van het bruto binnenlands product (bbp) van Nederland, ruim boven het EU-gemiddelde van 4,6 %. In reële termen zijn de uitgaven voor onderwijs in 2017 met 1,2 % gestegen. De hoogste uitgavenpercentages hebben betrekking op het basis- en voortgezet onderwijs. Tussen 2006 en 2016 zijn de totale uitgaven voor het voortgezet onderwijs met 31 % gestegen en voor het basisonderwijs met 14 % (CBS, 2019).

De bevolking in de schoolgaande leeftijd wordt kleiner en diverser. In 2017 had Nederland 3,9 miljoen inwoners met een migratieachtergrond (CBS, 2018b), waarvan ongeveer 2 miljoen afkomstig was uit een niet-westerse land. Dat is bijna een verdubbeling van het aantal niet-westerse migranten sinds 1996 (MPI, 2019). Tegelijkertijd is het aantal leerlingen in zowel het basis- als het voortgezet onderwijs de afgelopen jaren gedaald, en deze tendens zal naar verwachting doorzetten (Overheid, 2019a). Momenteel heeft ongeveer een kwart van de leerlingen een migratieachtergrond. Ongeveer 70 % daarvan is afkomstig uit een niet-westerse land. Het percentage niet-westerse migranten van de eerste generatie onder de nieuwe leerlingen is gestegen van 2 % in 2013 naar 7 % in 2017 (Inspectie van het Onderwijs, 2019).

De vraag naar hoog- en middelgeschoolde werknemers overstijgt het aanbod sterk. In 2017 is het aantal openstaande vacatures gestegen en het aantal werklozen gedaald (CBS, 2018). Naar verwachting zal de vraag naar hoogopgeleide werknemers tussen nu en 2025 met 2,4 miljoen stijgen en de vraag naar middelgeschoolde werknemers met 1,3 miljoen. Het aanbod zal in diezelfde periode naar verwachting slechts met 1 miljoen hoogopgeleiden stijgen en wat middelgeschoolde werknemers betreft, zelfs dalen (OESO, 2018b). Hoewel de kloof in opleidingsniveau tussen de buitenlandse en de autochtone bevolking op secundair niveau steeds kleiner wordt, is deze op tertiair niveau nog altijd groot: 34,6 % van de in het buitenland geboren 30-34-jarigen is in het bezit van een tertiair diploma, tegenover 50,7 % van de autochtone bevolking. De verschillen in arbeidsparticipatie tussen mensen met een Nederlandse en mensen met een niet-Nederlandse achtergrond zijn het kleinst onder hoogopgeleiden (CBS, 2018).

5. Modernisering van het onderwijs voor jonge kinderen en het schoolonderwijs

De participatiegraad binnen opvang en onderwijs voor jonge kinderen (OOJK) is hoog, maar door recente wetgeving moeten gezinnen meer kosten maken voor opvang. Vanaf de leeftijd van vier jaar neemt 97,6 % van de kinderen deel aan OOJK, tegenover een EU-gemiddelde van 95,4 %. Voor 2020 heeft de overheid 170 miljoen EUR extra beschikbaar gesteld voor de verbetering van de kwaliteit van OOJK (OCW, 2018a). Die investering is bedoeld om het aantal participatie-uren voor kinderen ouder dan anderhalf jaar te verhogen naar 960, het opleidingsniveau van het OOJK-personeel te verhogen naar tertiair onderwijs en de onderwijsmogelijkheden en het gebruik van middelen te evalueren. Met de Wet innovatie en kwaliteit kinderopvang uit 2017 is het aantal kinderen per OOJK-medewerker verlaagd van vier naar drie. Hierdoor zijn de kosten voor kinderopvang gestegen, met name voor kleinere kinderdagverblijven, omdat er voor hetzelfde aantal kinderen nu meer werknemers nodig zijn.

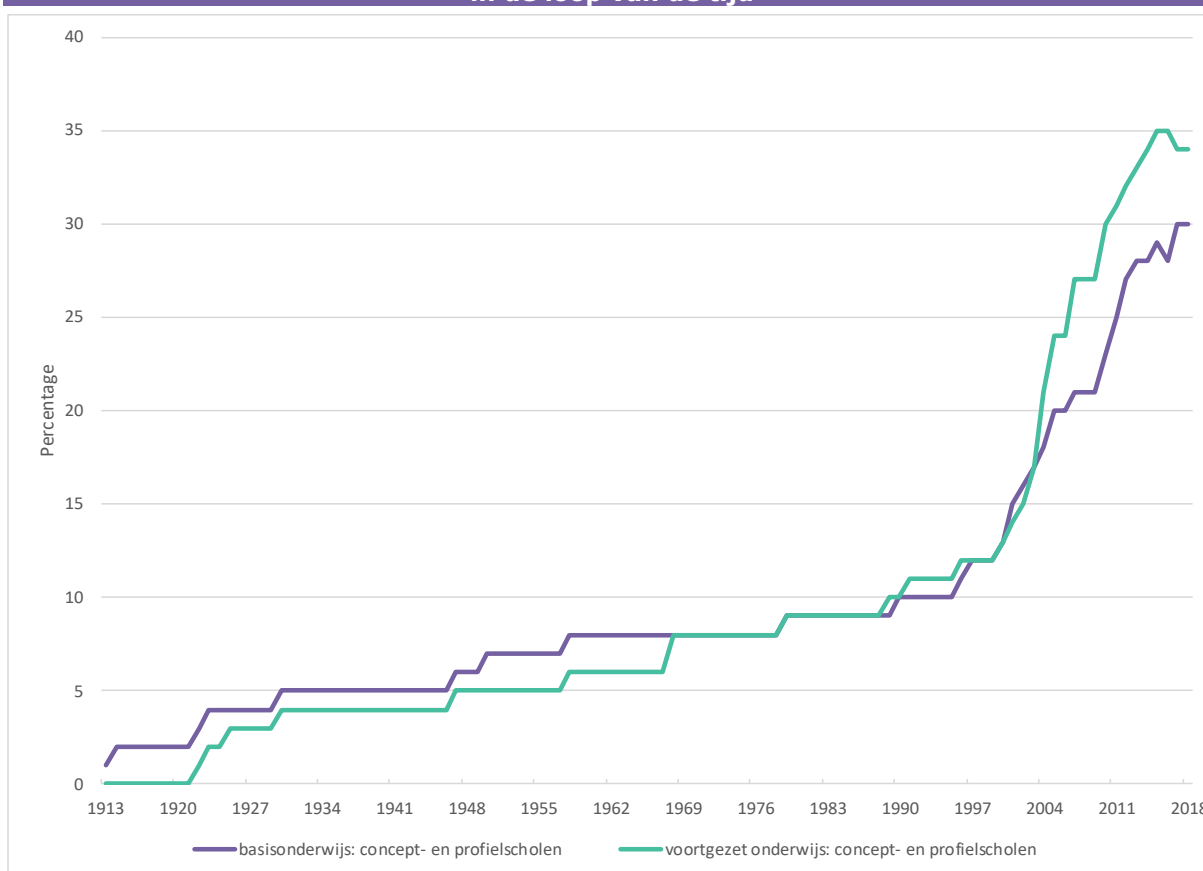
Het percentage voortijdige schoolverlaters ligt onder de nationale doelstelling van Europa 2020, maar is recent wel gestegen. Nederland had zich ten doel gesteld het percentage voortijdige schoolverlaters per 2020 met 8 % terug te dringen. Dit doel is in 2016 gehaald. In 2018 is het percentage voor het eerst sinds 2013 weer licht gestegen, van 7,1 % in 2017 naar 7,3 % in 2018. Naast het doel van Europa 2020 heeft Nederland ook een nieuw nationaal doel gesteld, waarbij voortijdig schoolverlaten wordt gedefinieerd als het aantal jongeren dat het onderwijs tijdens het schooljaar heeft verlaten zonder basiskwalificatie. Dit wordt het aantal nieuwe voortijdige schoolverlaters of uitvallers genoemd. Dit aantal begon in 2017 te stijgen en bereikte in 2017-2018 de 25 574, waardoor het doel om dit aantal per 2021 terug te brengen tot maximaal 20 000 verder uit zicht is geraakt. In het (algemeen) voortgezet onderwijs is het percentage uitvallers slechts 0,5 %, maar voor beroepsonderwijs en -opleiding is het gestegen van 4,7 % naar 5 %. Het percentage voortijdige schoolverlaters is het hoogst onder jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond. Middelbare scholen, met inbegrip van scholen voor beroepsonderwijs en -opleiding, krijgen extra geld als ze het percentage voortijdige schoolverlaters onder het nationale gemiddelde kunnen krijgen (Overheid, 2019b). Met een wijziging van de Wet educatie en beroepsonderwijs in juni 2018 is samenwerking tussen scholen en gemeenten ter bestrijding van voortijdig schoolverlaten, die eerder de vorm van tijdelijke convenanten kreeg, verplicht geworden (Overheid, 2018c). In februari 2019 heeft de Onderwijsraad een aantal aanbevelingen gepubliceerd voor de preventie van schooluitval (Onderwijsraad, 2019). Een daarvan was het integreren van de beroepsgerichte leerwegen vmbo en mbo om het aantal overgangen te verminderen, aangezien overgangen een groot risico op uitval met zich meebrengen.

Onderwijsautonomie wordt gecombineerd met een grotere verantwoordingsplicht. Op basis van de Nederlandse grondwet hebben schoolbesturen een hoge mate van autonomie wat betreft de toewijzing van middelen, het onderwijsprogramma en de beoordeling, en zijn ze in hoge mate verantwoordelijk voor de besluitvorming op het niveau van de school (OESO, 2018a). De overheid is echter verantwoordelijk voor het waarborgen van de kwaliteit van het onderwijs. Een van de belangrijkste maatstaven die de overheid gebruikt om de kwaliteit van scholen te onderzoeken, bestaat uit de prestaties van leerlingen bij gestandaardiseerde toetsen. Sinds 2014 is het voor alle basisscholen verplicht om een centraal goedgekeurde toets af te nemen in de laatste graad van het basisonderwijs. De Inspectie van het Onderwijs kan scholen bestraffen die niet aan de kwaliteitseisen voldoen, bijvoorbeeld als de uiteindelijke toets resultaten voor rekenen en lezen meer dan twee achtereenvolgende jaren onder de norm liggen. In 2019 is 1,7 % van de basisscholen als zwak of zeer zwak beoordeeld en om die reden onder strenger toezicht gesteld (Onderwijsraad, 2019). Door de Wet beroep leraren en lerarenportfolio uit 2017 (Overheid, 2017a) zijn leerkrachten verantwoordelijk voor de didactische processen en voor de lesinhoud en -methoden. Op grond van deze wet moeten leerkrachten voldoende autoriteit krijgen met betrekking tot deze drie punten. De school en de leerkrachten maken afspraken over de manier waarop deze zeggenschap wordt gebruikt en leggen deze vast in een professioneel statuut. Deze regeling is bedoeld om innovatieve didactische methoden te stimuleren.

Het aantal schoolconcepten en -profielen in Nederland is gestegen, waardoor de gelijkheid in het gedrang kan komen. Verschillen tussen scholen hebben in Nederland meer invloed op de prestaties van leerlingen dan in alle andere OESO-landen (OESO, 2016) en houden nauw verband met de verschillende onderwijstrajecten die worden aangeboden. Dat betekent dat de prestaties van individuele leerlingen sterk verband houden met de school die zij kiezen. Scholen

kunnen een onderwijsprogramma kiezen met een specifiek profiel, zoals wetenschap (*technasia*), cultuur of mediageletterdheid, of met een speciaal onderwijsconcept, zoals montessori- of Agora-onderwijs. Het aantal van deze speciale profielscholen is sinds 2000 sterk toegenomen, met name binnen het voortgezet onderwijs (Inspectie van het Onderwijs, 2019) (figuur 2). Profielscholen hebben een wisselende invloed op de segregatie: tweetalige scholen en *technasia* zorgen voor versterkte segregatie, terwijl profielscholen als *Wetenschapsoriëntatie Nederland*, *Havisten Competent* of *Topsport Talent* deze juist verminderen. In de gebieden waar het percentage profielscholen het hoogst is, zijn de lerarentekorten het grootst. De Onderwijsraad heeft gewaarschuwd voor deze toenemende fragmentatie in het schoolstelsel, vanwege het feit dat deze tot versterkte segregatie en versmalling van leertrajecten zou kunnen leiden (Onderwijsraad, 2019).

Figuur 2 Het percentage profiel- en conceptscholen in het basis- en voortgezet onderwijs in de loop van de tijd

Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2019

Met de Digitaliseringsagenda primair en voortgezet onderwijs wordt het gebruik van nieuwe technologieën in het onderwijs gestimuleerd. De agenda is in 2019 vastgesteld (OCW, 2019b) als onderdeel van de Nederlandse Digitaliseringsstrategie, met als doelstellingen het stimuleren van innovatie in het onderwijs, het verbeteren van de digitale vaardigheden van leerkrachten en leerlingen, zorgen dat de IT-infrastructuur veilig en van goede kwaliteit is, en bewustmaking omtrent de ethische aspecten van digitalisering. Daarnaast bestaan er een aantal andere verwante programma's, zoals het nationale opleidingsprogramma "Digitale leerkracht", dat bedoeld is om de digitale vaardigheden van basisschoolleerkrachten te verbeteren. Via het programma "Geef IT door" kunnen middelbare scholen IT-professionals uitnodigen om een gastles te geven. Het door de overheid gefinancierde expertisecentrum Mediawijzer.net biedt links naar meer dan 1 000 organisaties op het gebied van mediageletterdheid die publieke campagnes organiseren, onderzoek doen of onderwijsdiensten aanbieden.

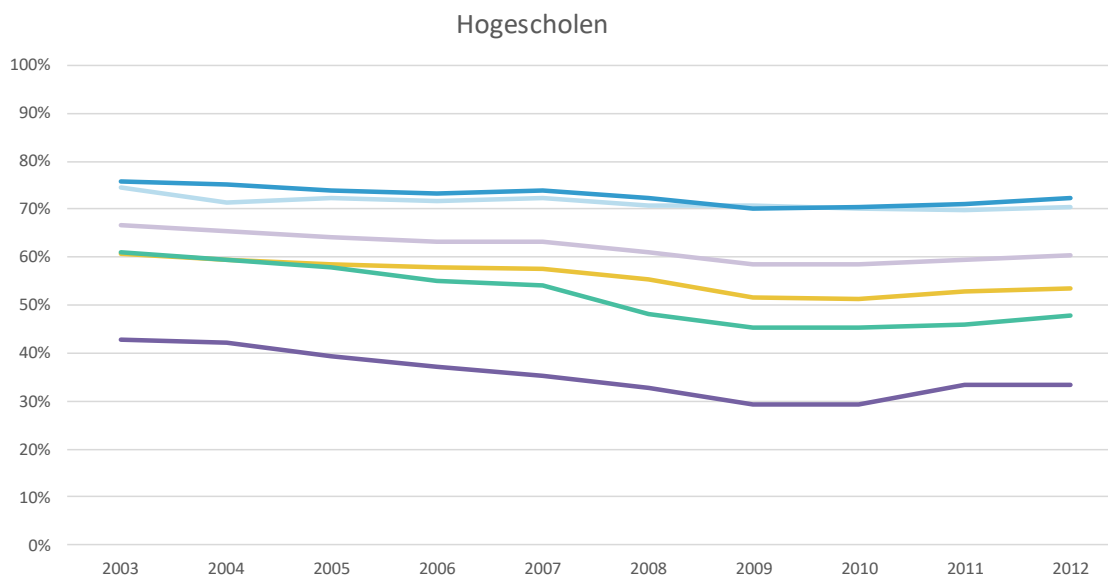
6. Modernisering van het hoger onderwijs

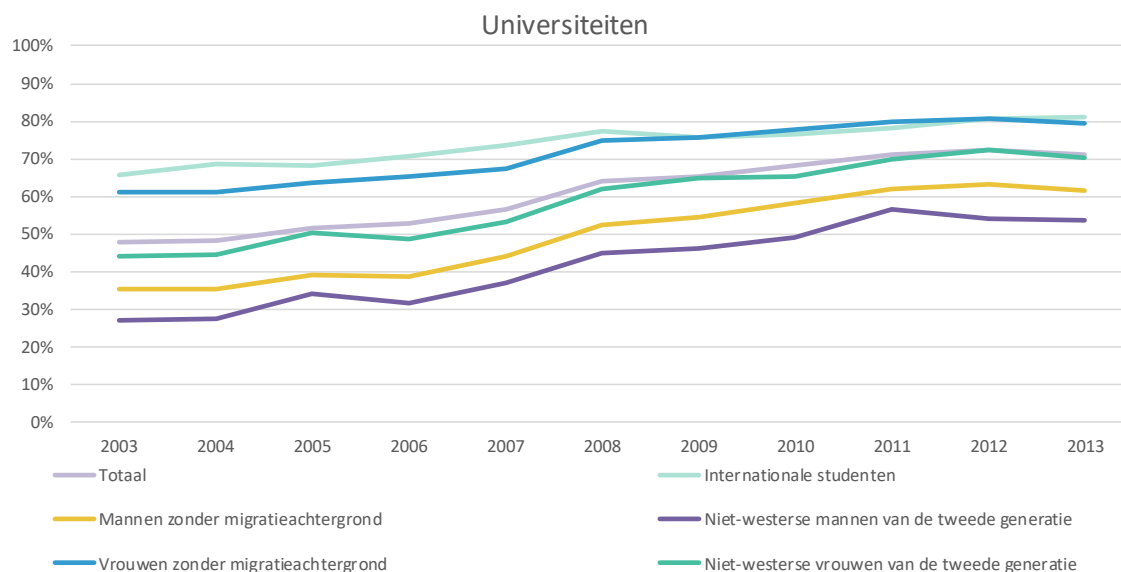
De arbeidsparticipatie van tertiair opgeleiden ligt ruim boven het EU-gemiddelde. Van de 30-34-jarigen heeft 49,4 % een tertiair diploma, tegenover een EU-gemiddelde van 40,7 %. Het percentage tertiair opgeleiden verschilt echter sterk tussen de autochtone (51,9 %) en de in het buitenland geboren bevolking (in de EU geboren: 40,2 %; buiten de EU geboren: 34,5 %). De arbeidsparticipatie van pas afgestudeerden van het tertiair onderwijs was zeer hoog: 94,8 % in 2018, ruim boven het EU-gemiddelde van 85,5 %.

Na de evaluatie van de prestatieafspraken met instellingen in 2017 zijn er in 2018 nieuwe afspraken gemaakt om de kwaliteit te verhogen. Het prestatiegebonden budget, dat ongeveer 7 % van het totale budget voor het tertiair onderwijs uitmaakt, wordt voor elke instelling gekoppeld aan het bereiken van de gestelde prestatiedoelen. In de periode 2013-2016 konden instellingen voor hoger onderwijs deze financiering alleen ontvangen als zij prestatieafspraken hadden getekend. In april 2018 heeft de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap met de Vereniging van Universiteiten, de Vereniging Hogescholen en studentenorganisaties een overeenkomst getekend over het vormgeven van de kwaliteitsafspraken – opvolgers van de prestatieafspraken – voor de periode 2019-2024.

Het tertiair onderwijs in Nederland trekt steeds meer buitenlandse studenten aan. Met uitzondering van de bacheloropleidingen aan hogescholen neemt het percentage buitenlandse studenten op alle niveaus toe binnen beide soorten tertiair onderwijs (universiteiten (*wo*) en hogescholen (*hbo*) (Inspectie van het Onderwijs, 2019). Een op de vijf studenten die aan een universitaire bacheloropleiding beginnen, komt uit een ander land. Binnen masteropleidingen is dit bijna 30 %. De meerderheid van de buitenlandse studenten is afkomstig uit landen uit de Europese Economische Ruimte. Steeds meer opleidingen worden in het Engels aangeboden, met name op masterniveau (drie kwart van de opleidingen). Internationale studenten voltooien hun opleiding vaker dan studenten uit het land zelf binnen de nominale studieduur plus één jaar (figuur 3).

Figuur 3 Slagingspercentages op universiteiten (*wo*) en hogescholen (*hbo*), naar geslacht en migratieachtergrond

Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2019

Kader 1: De kwaliteit van het lesgeven in het hoger onderwijs verbeteren: de Basiskwalificatie Onderwijs

In 2008 heeft de Vereniging van Universiteiten een kwaliteitskeurmerk voor docenten gecreëerd, de Basiskwalificatie Onderwijs (BKO), waarmee hun didactische vaardigheden worden gecertificeerd (EUA, 2018). De universiteiten hebben afspraken gemaakt over algemene kenmerken en de inhoud van de onderwijskwalificatie, zodat mensen zonder verdere toetsing kunnen worden aangenomen. Sindsdien is de BKO verplicht geworden voor alle docenten, universitair docenten, universitair hoofddocenten en hoogleraren, en wordt deze door alle Nederlandse universiteiten erkend. Met de BKO worden zowel het soort vereiste vaardigheden als de beoordeling daarvan gestandaardiseerd. Universiteiten kunnen de BKO ook aanvullen met extra kenmerken die specifiek van toepassing zijn op hun instellingsprofiel en opleidingen.

BKO-certificering begint met een gesprek tussen de aspirant-docent en de BKO-contactpersoon van de faculteit. Op basis van de ervaring van de aanvrager met lesgeven worden er ontwikkelingsdoelen gesteld, die hij/zij binnen twee jaar moet bereiken. Via een persoonlijk portfolio wordt de voortgang van de aanvrager ten aanzien van de verwachte leerresultaten bijgehouden, met inbegrip van evaluaties door studenten, beoordeling door de begeleider, zelfreflectie op de ontwikkeling van de onderwijsvaardigheden en advies van een mentor.

Uit collegiale toetsing door Nederlandse universiteiten is gebleken dat de invoering van de BKO in 2008 en de prestatieafspraken uit 2012 hebben bijgedragen aan een duidelijke toename van de aandacht voor professionalisering van docenten (VSNU, 2018).

7. Modernisering van beroepsonderwijs en -opleiding

Het percentage leerlingen uit de bovenbouw van het voortgezet onderwijs dat deelneemt aan beroepsonderwijs en -opleiding neemt toe, en afgestudeerden doen het goed op de arbeidsmarkt. Van degenen die recent beroepsonderwijs en -opleiding hadden afgerond, had in 2018 87,9 % een baan, tegenover een EU-gemiddelde van 79,5 %. In 2017 was het percentage voor hoger secundair beroepsonderwijs en -opleiding ingeschreven leerlingen 68,2 %, ruim boven het EU-gemiddelde van 47,8 % (UOE, 2017). De grootste stijging had betrekking op het percentage leerlingen binnen de beroepsopleidende leerweg (BOL) (CBS, 2018b).

De kwaliteitsafspraken voor 2019-2022 zijn bedoeld om de kwaliteit van beroepsonderwijs en -opleiding verder te verbeteren. Het doel van de in 2015 aangenomen Wet macrodoelmatigheid beroepsonderwijs was het verbeteren van de koppeling tussen beroepsonderwijs en -opleiding en de vraag op de arbeidsmarkt (OESO, 2018a). Via deze wet worden scholen gestimuleerd om samen te werken in plaats van met elkaar te concurreren, om zo te voorkomen dat meerdere scholen in hetzelfde gebied soortgelijke opleidingen aanbieden.

Voordat zij met nieuwe onderwijsprogramma's van start gaan, moeten scholen hun plannen op elkaar afstemmen. Ook heeft de overheid een investeringsfonds gecreëerd om publiek-particuliere partnerschappen tussen beroepsscholen en de arbeidsmarkt te stimuleren. Door de kwaliteitsafspraken uit 2018 kan elke middelbare beroepsschool (mbo) haar eigen strategie en prioriteiten voor 2019-2022 bepalen, in overleg met regionale partners (OCW, 2018b). Jaarlijks is er ongeveer 400 miljoen EUR aan financiering beschikbaar voor de kwaliteitsafspraken, waarvan 25 % prestatiegebonden. Met ingang van 2019 kunnen middelbare beroepsscholen en algemene middelbare scholen samen subsidie aanvragen om de lerarentekorten in hun regio te bestrijden (Overheid, 2019c). Deze subsidies kunnen oplopen tot 250 000 EUR per regio, of zelfs nog 75 000 EUR meer als er een of meerdere beroepsscholen bij betrokken zijn.

Kader 2: Topacademies

Dit is een publiek-particulier partnerschap in het kader van het project "Loopbaanbegeleiding praktijkonderwijs en secundair speciaal onderwijs Rijnmond 2017-2018" van het Europees Sociaal Fonds.

Budget: 450 000 EUR; ESF-subsidie: 225 000 EUR

Looptijd: augustus 2017 – augustus 2019

Uitvoerende instantie: Learn2Work, in samenwerking met de gemeente Rotterdam

Het publiek-particuliere partnerschap Topacademies creëert binnen bedrijven werkplekken waar leerlingen van het praktijkonderwijs, het secundair speciaal onderwijs en beroepsonderwijs en -opleiding een vak kunnen leren. Het onderwijsprogramma is opgesteld in samenwerking met de bedrijfensector. De lessen vinden plaats op de werkplek en worden gegeven door zowel de leerkracht die op de school het betreffende vak geeft, als een werknemer van het bedrijf. In 2017-2018 waren er 17 Topacademies, 32 bedrijven, 18 scholen en 222 leerlingen bij het project betrokken.

8. Ontwikkeling van volwassenenonderwijs

De algehele participatie aan volwassenenonderwijs is hoog, al ligt deze lager onder laagopgeleiden. Van de volwassenen heeft 19,1 % een recente leerervaring, tegenover een EU-gemiddelde van 11,1 %. Laagopgeleide werknemers nemen echter veel minder vaak deel aan volwassenenonderwijs (9,9 %), waardoor het risico toeneemt dat hun vaardigheden niet meer actueel zijn. Sinds de herziening van de accreditatieprocedure voor eerdere leerresultaten uit 2016 (*Erkenning Verworven Competenties*) zijn het arbeidsmarkt- en het onderwijstraject van elkaar gescheiden (OESO, 2018b). Binnen het arbeidsmarkttraject kunnen kandidaten hun eerder verworven competenties laten erkennen middels een "ervaringscertificaat" voor een bepaalde baan. Binnen het onderwijstraject kunnen kandidaten eerder verworven competenties laten valideren om hun beroeps- of tertiaire opleiding aan te vullen met vrijstellingen en aanvullende onderwijsstructuren. In het regeerakkoord uit 2017 zijn plannen opgenomen om individuele leerrekeningen in te voeren om investeringen in vaardigheden te stimuleren (Overheid, 2017b). Het voordeel van dit systeem is dat de leerrekening bij een bepaalde persoon hoort, niet bij een bepaalde baan, en dat die persoon dus zijn/haar leerrekening meeneemt naar een eventuele nieuwe baan (OESO, 2018b).

In maart 2019 heeft de overheid een nieuwe methode aangekondigd om analfabetisme tegen te gaan. De overheid heeft voor de periode 2020-2024 425 miljoen EUR gereserveerd voor het programma "Tel mee met taal", 35 miljoen EUR meer dan in de periode 2015-2019. Zo hoopt men ongeletterde moedertaalsprekers van het Nederlands te bereiken en digitale vaardigheden te promoten. Het Taalakkoord Werkgevers, uitgevoerd door het UWV/Leerwerkloketten, is bedoeld om werkgevers te ondersteunen door de basisvaardigheden van hun werknemers te verbeteren en deze basisvaardigheden onderdeel te maken van het HR-beleid (StvdA, 2019). Tot dusver hebben ongeveer 250 werkgevers zich bij het Taalakkoord aangesloten en hebben ongeveer 10 000 werknemers een taal cursus gevolgd.

Nederlandse volwassenen beschikken over de juiste vaardigheden om te profiteren van digitalisering. Nederland hoort bij de beste landen als het gaat om digitale vaardigheden en blootstelling aan de digitalisering van de economie en de samenleving (OESO, 2019c). Nederlandse werknemers maken op hun werk intensief gebruik van ICT en voeren voornamelijk niet-routinematige werkzaamheden uit. Net als in Noorwegen en Zweden voert in Nederland meer dan

80 % van de 16-64-jarigen veel en complexe activiteiten online uit, met inbegrip van e-finance of het maken van websites of blogs.

9. Referenties

Cedefop (nog te verschijnen). *Developments in vocational education and training policy in 2015-19: The Netherlands*. Cedefop monitoring and analysis of VET policies.

Cedefop (nog te verschijnen). *Vocational education and training in The Netherlands: short description*. Luxemburg: Publicatiebureau

CPB (2015): Centraal Planbureau: *Het effect van scholingsbeurzen voor leraren op hoger onderwijsdeelname en -afroding: Een regressie-discontinuïteit analyse*. <https://www.cpb.nl/publicatie/het-effect-van-scholingsbeurzen-voor-leraren-op-hoger-onderwijsdeelname-en-afroding>

CBS (2018a): Centraal Bureau voor de Statistiek: *Leerkrachten in het basisonderwijs*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2018/26/leerkrachten-in-het-basisonderwijs>

CBS (2018b): Centraal Bureau voor de Statistiek: *Trends in Nederland 2017*. <https://longreads.cbs.nl/trends18/maatschappij/cijfers/onderwijs/>

CBS (2019): Centraal Bureau voor de Statistiek: *Trends in Nederland 2018*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2018/26/trends-in-nederland-2018>

Onderwijsraad (2018): *Ruim baan voor leraren*. <https://www.onderwijsraad.nl/publicaties/2018/ruim-baan-voor-leraren/volledig/item7700>

Onderwijsraad (2019): *Advies Onderwijsraad, 22-02-2019, Doorgeschoten differentiatie in het onderwijsstelsel*, Den Haag <https://www.onderwijsraad.nl/upload/documents/publicaties/links/Publiekssamenvatting-sven.pdf>

Inspectie van het Onderwijs (2019), *Rapport De Staat van het Onderwijs 2019 | Onderwijsverslag over 2017/2018*. <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2019/04/10/rapport-de-staat-van-het-onderwijs-2019>

EUA (2018): Europese Vereniging van Universiteiten: *National Initiatives in Learning and Teaching in Europe*. <https://eua.eu/downloads/publications/national%20initiatives%20in%20learning%20and%20teaching%20in%20europe.pdf>

Eurydice (2018): *Teachers' and school heads' salaries and allowances in Europe*. <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4bc4ecf6-d0f2-11e8-9424-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-78274729>

Overheid (2017a): *Wet beroep leraar en lerarenportfolio*. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/werken-in-het-onderwijs/wet-beroep-leraar-en-lerarenportfolio>

Overheid (2017b): *Regeerakkoord "Vertrouwen in de toekomst"*. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2017/10/10/regeerakkoord-2017-vertrouwen-in-de-toekomst>

Overheid (2018a): *Aanpak lerarentekort*. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/werken-in-het-onderwijs/aanpak-tekort-aan-leraren>

Overheid (2018b): *Een krachtige rol voor schoolleiders*. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/11/21/een-krachtige-rol-voor-schoolleiders>

Overheid (2018c): *Wet van 15 juni 2018 tot wijziging van onder meer de Wet educatie en beroepsonderwijs inzake regionale samenwerking voortijdig schoolverlaten en jongeren in een kwetsbare positie*. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2018-210.html>

Overheid (2019a): *Onderwijs in Cijfers 2019*. <https://www.onderwijsincijfers.nl/kengetallen/po/leerlingen-po/aantallen-ontwikkeling-aantal-leerlingen>

Overheid (2019b): <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/vsv/maximaal-20.000-voortijdig-schoolverlaters-in-2021>

Overheid (2019c): *Regionale aanpak lerarentekort*. <https://www.dus-i.nl/subsidies/regionale-aanpak-lerarentekort>

MPI (2019): *Migration Policy Institute: Migration in the Netherlands: Rhetoric and Perceived Reality Challenge Dutch Tolerance*. <https://www.migrationpolicy.org/article/migration-netherlands-rhetoric-and-perceived-reality-challenge-dutch-tolerance>

OCW (2008): *Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: Convenant Actieplan Leerkracht*. <https://www.functiemix.nl/documenten/publicaties/2008/04/16/convenant-leerkracht>

OCW (2018a): *Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: Kamerbrief over uitwerking Regeerakkoordmaatregel versterking voorschoolse educatie*. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/11/29/kamerbrief-over-uitwerking-regeerakkoordmaatregel-versterking-voorschoolse-educatie>

OCW (2018b): *Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: Regeling kwaliteitsafspraken 2019-2022*. <https://www.kwaliteitsafsprakenmbo.nl/documenten/publicatie/2018/06/15/regeling-kwaliteitsafspraken-2019-2022>

OCW (2019a): *Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: Kamerbrief Versterking van de leraar*. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/01/16/kamerbrief-over-de-versterking-van-de-leraar>

OCW (2019b): <https://www.nederlanddigitaal.nl/documenten/publicaties/2019/03/21/digitaliseringsagenda-primair-en-voortgezet-onderwijs>

OESO (2016): *PISA 2015 Results (Volume I): Excellence and Equity in Education*, PISA, OECD Publishing, Parijs, blz. 226, I.6.11. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264266490-en>

OESO (2018a): *Dilemmas of central governance and distributed autonomy in education*. <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/060260bf-en.pdf?expires=1559052081&id=id&accname=id24042&checksum=679481589DA1F6ED1E7338B0130FAADE>

OESO (2018b): *OECD Economic Surveys: Netherlands 2018*. https://doi.org/10.1787/eco_surveys-nld-2018-en

OESO (2019a): *Teaching hours (indicator)*. doi: [10.1787/af23ce9b-en](https://doi.org/10.1787/af23ce9b-en). (Geraadpleegd op 10 april 2019)

OESO (2019b): *Talis 2018 Results (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners, Talis*. https://www.oecd-ilibrary.org/education/talis-2018-results-volume-i_1d0bc92a-en

OESO (2019c): *OECD Skills Outlook 2019: Thriving in a Digital World*. <https://doi.org/10.1787/df80bc12-en>

StvdA (2019): *Stichting Van de Arbeid Bijdrage van de Nederlandse sociale partners aan het Nationaal Hervormingsprogramma in het kader van de EU-2020-strategie Maart 2018 – februari 2019*. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/03/01/bijlage-2-bijdrage-van-de-nederlandse-sociale-partners-aan-het-nationaal-hervormingsprogramma>

TNO-CBS (2018): *Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden 2017*. <https://www.monitorarbeid.tno.nl/nea>

VSNU (2018): *Professionalisering van docenten aan de universiteit De BKO en daarna(ast)*. <http://www.vsnv.nl/files/documenten/Professionalisering%20van%20docenten%20aan%20de%20universiteit.PDF>

Bijlage I: Bronnen kernindicatoren

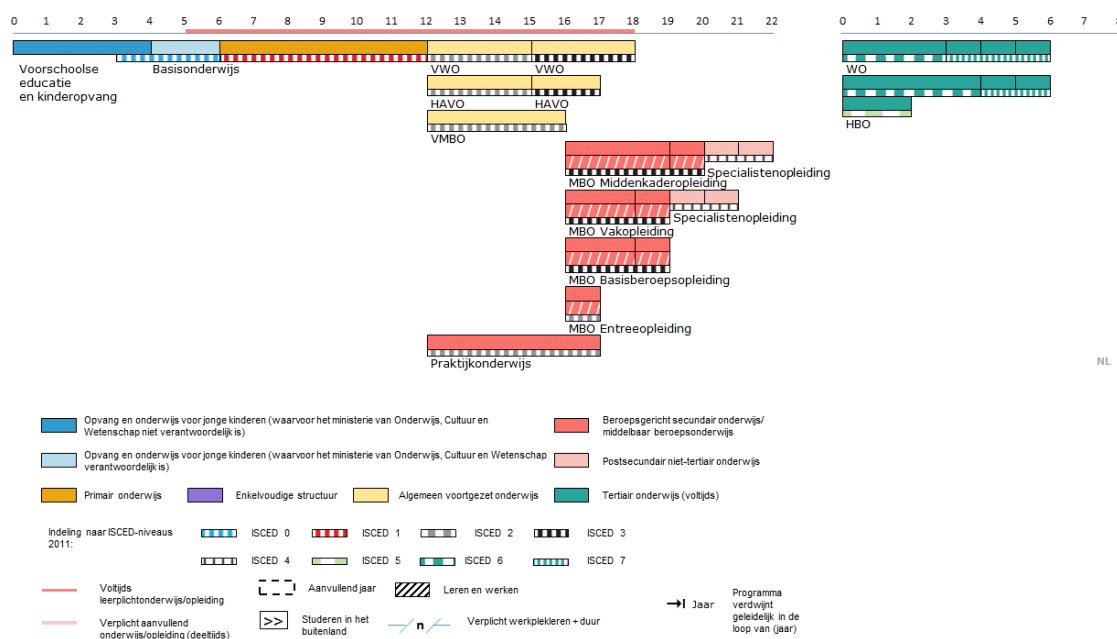
Indicator	Onlinegegevenscode Eurostat
Voortijdige verlaters van onderwijs en opleiding	edat_lfse_14 + edat_lfse_02
Afgestudeerden met tertiair opleidingsniveau	edat_lfse_03 + edat_lfs_9912
Opvang en onderwijs voor jonge kinderen	educ_uoe_enra10
Ondermaatse prestaties bij lezen, wiskunde, wetenschap	OESO (PISA)
Arbeidsparticipatie van pas afgestudeerden	edat_lfse_24
Deelname van volwassenen aan onderwijs of opleiding	trng_lfse_03
Overheidsuitgaven voor onderwijs als percentage van het bbp	gov_10a_exp
Uitgaven per student voor openbare en particuliere instellingen	educ_uoe_fini04

Leermobiliteit:

- Afgestudeerden met diplomamobiliteit
- Afgestudeerden met studiepuntenmobiliteit

Berekening van JRC op basis van gegevens van Eurostat/UIS/OESO

Bijlage II: Structuur van het onderwijssysteem

Bron: Europese Commissie/EACEA/Eurydice, 2018. The Structure of the European Education Systems 2018/19: Schematic Diagrams. Eurydice Facts and Figures. Luxemburg: Bureau voor publicaties van de Europese Unie.

Opmerkingen en vragen over het verslag zijn welkom en kunnen per e-mail worden verstuurd aan:

Livia RUSZTHY

Livia.Ruszthy@ec.europa.eu

of EAC-UNITE-A2@ec.europa.eu

Samenvatting

Belangrijkste punten van de transnationale analyse

Belangrijkste punten van de analyse per land

Samenvatting

Van alle factoren in de schoolomgeving vormen de leerkrachten de factor die de grootste invloed heeft op de leerresultaten van lerenden. Meer dan 60 %¹ van de overheidsuitgaven voor onderwijs in de EU wordt besteed aan leerkrachten. Bij elke beleidsinspanning om de onderwijsresultaten – of de efficiëntie van onderwijs en opleiding – te verbeteren, zal zorgvuldig worden gekeken naar de rol van leerkrachten en zal worden gezocht naar manieren om leerkrachten te helpen excelleren in hun veeleisende beroep. Nieuw bewijsmateriaal van de Talis-enquête van de OESO werpt meer licht op de leerkrachten. De gegevens van de recente enquête zijn gebruikt voor de Onderwijs- en opleidingsmonitor 2019, die een aparte analyse over leerkrachten in de EU bevat. Het nieuwe bewijsmateriaal van Talis 2018 is een unieke bron van informatie over de motivatie van leerkrachten, een leven lang leren en loopbanen en kan beleidsmakers helpen het volledige potentieel van leerkrachten te benutten door uitdagingen te voorkomen en aan te pakken.

De Onderwijs- en opleidingsmonitor 2019 bevat, na het aan leerkrachten gewijde deel, een analyse van de bestaande doelstellingen die door de Raad van de Europese Unie in het Strategisch kader voor Europese samenwerking op het gebied van onderwijs en opleiding 2020 zijn vastgesteld ("EU-benchmarks"). Dit deel van het verslag bevat de meest recente gegevens over deelname aan opvang en onderwijs voor jonge kinderen, voortijdig verlaten van onderwijs en opleiding, afgestudeerden met tertiair opleidingsniveau, ondermaatse prestaties voor basisvaardigheden, arbeidsparticipatie van pas afgestudeerden, volwassenenonderwijs, en leermobiliteit in het hoger onderwijs. Daarna biedt de Monitor 2019 een analyse van onderwijsindicatoren die in andere gevestigde of opkomende prioriteiten worden gebruikt, met inbegrip van onderwijs in ondernemerschap, digitaal onderwijs en meertaligheid. Het verslag wordt afgesloten met een analyse van de overheidsinvesteringen in onderwijs en opleiding.

Een spilfunctie in het onderwijs: de leerkracht

In de hele EU staan onderwijssystemen voor een aantal uitdagingen die verband houden met leerkrachten. Meerdere landen hebben al te maken of krijgen binnenkort te maken met lerarentekorten, over de hele breedte of voor bepaalde vakken (doorgaans wetenschap, technologie, engineering en wiskunde), of in bepaalde regio's. Gezien het percentage leerkrachten van 50 jaar of ouder zullen de 23 EU-landen die deelnemen aan Talis 2018, in de komende tien jaar ongeveer een derde van hun leerkrachten moeten vervangen. Minstens vijf EU-landen zullen in diezelfde periode ongeveer de helft van hun leerkrachten in het secundair onderwijs moeten vervangen (Italië, Bulgarije, Litouwen, Estland, Griekenland en Letland, en in de drie eerstgenoemde landen geldt hetzelfde voor leerkrachten in het lager onderwijs).

Om de populatie leerkrachten met succes te vervangen moet worden gereageerd op sleutelfactoren zoals het aantal studenten dat besluit om aan een lerarenopleiding te beginnen, het aantal nieuwe leerkrachten dat in het beroep aan het werk gaat, en het aantal leerkrachten dat stopt met werken. Om deze uitdaging het hoofd te bieden moet het beroep aantrekkelijker worden gemaakt en moeten goede arbeidsvoorwaarden worden geboden die langdurige beroepsactiviteit mogelijk maken.

¹ Berekening van het DG EAC, gebaseerd op gegevens van Eurostat over overheidsfinanciën, referentiejaar 2017 ([gov_10a_exp](#)).

Volgens de gegevens van de enquête is slechts 18 % van de leerkrachten in het lager secundair onderwijs in de EU van mening dat hun beroep door de samenleving wordt gewaardeerd, en het percentage daalt naarmate de leerkracht meer jaren ervaring in het onderwijs heeft. Evenzo neemt het percentage leerkrachten dat er nog steeds voor zou kiezen als leerkracht te werken, onder de meer ervaren leerkrachten in meerdere EU-landen aanzienlijk af. In het algemeen is het vooral moeilijk mannen aan te trekken voor een loopbaan in het onderwijs, en dit geldt in het bijzonder voor het lager onderwijs en kleuteronderwijs, waar het aandeel vrouwelijke leerkrachten respectievelijk 85 % en 96 % is.

Lerarensalarissen steken niet altijd gunstig af bij de salarissen van andere gelijkwaardig gekwalificeerde beroepsbeoefenaren. In vier van de EU-landen waarvoor gegevens beschikbaar zijn (Tsjechië, Slowakije, Italië en Hongarije), verdienen leerkrachten op alle onderwijsniveaus minder dan 80 % van wat andere werknemers met een tertiair opleidingsniveau verdienen. In de meeste lidstaten verdienen leerkrachten in het lager onderwijs (en vooral in het kleuteronderwijs) minder dan leerkrachten in het secundair onderwijs. In het secundair onderwijs is het wettelijk salaris van leerkrachten in het hoger secundair onderwijs doorgaans hoger dan in het lager secundair onderwijs.

Er zijn ook tekorten aan leerkrachten met specifieke profielen. Bijna 40 % van de schooldirecteuren in het lager secundair onderwijs in de EU geeft aan dat het tekort aan leerkrachten die bevoegd zijn om les te geven aan leerlingen met bijzondere behoeften, de onderwijskwaliteit op hun school belemmert. Schooldirecteuren wijzen ook op tekorten aan leerkrachten die beschikken over competenties om les te geven in een multiculturele of meertalige omgeving (de grootste tekorten doen zich voor in Frankrijk, Italië en Portugal), en aan leerkrachten met competenties om les te geven aan leerlingen uit sociaaleconomisch kansarme gezinnen (de grootste tekorten doen zich voor in Frankrijk, Italië en Portugal). Dit tweede type tekort is het gevolg van verandering (technologie, diversiteit in de klas) en maakt duidelijk dat de initiële en de voortgezette opleiding moeten worden verbeterd.

Tegen een veranderende technologische en demografische achtergrond moeten leerkrachten bovendien meer dan ooit beschikken over nieuwe vaardigheden, onder meer om te kunnen omgaan met culturele en linguïstische diversiteit in de klas, les te kunnen geven in een technologierijke omgeving en co-teachingmethoden toe te kunnen passen. Hoewel 92 % van de leerkrachten aangeeft regelmatig deel te nemen aan nascholing, verklaart 21 % van hen meer behoefte te hebben aan opleiding in het lesgeven aan leerlingen met bijzondere behoeften, meldt 16 % meer behoefte te hebben aan opleiding in het gebruik van informatie- en communicatietechnologie (ICT) voor onderwijsdoeleinden, en zegt ongeveer 13 % meer behoefte te hebben aan opleiding in het lesgeven in meertalige en multiculturele omgevingen.

Stijging van onderwijsdeelname en opleidingsniveau: belangrijkste successen in de afgelopen tien jaar

Het percentage afgestudeerden met tertiair opleidingsniveau in de EU is in de afgelopen tien jaar sterk gestegen en heeft het doel bereikt van ten minste 40 % afgestudeerden van het tertiair onderwijs in de bevolking van 30-34 jaar oud – een stijging ten opzichte van de 32 % in 2009. Ondanks deze stijging zijn er duidelijke vormen van ongelijkheid in de onderwijsprestaties. Zo is het gemiddelde percentage afgestudeerden met tertiair opleidingsniveau onder vrouwen (45,8 %) hoger dan onder mannen (35,7 %), en de kloof is in de afgelopen jaren gestaag groter geworden. Doorgaans voltooien vrouwen tertiair onderwijs sneller dan mannen. Ook studeren jongvolwassenen die in het rapporterende land of elders in de EU zijn geboren, relatief vaker af dan hun leeftijdsgenoten uit niet-EU-landen (respectievelijk 41,0 % tegen 35,8 %). Toch blijkt uit een overzicht van de beleidsmaatregelen om de groep afgestudeerden met tertiair opleidingsniveau te verbreden dat de helft van de EU-landen specifieke doelstellingen heeft om de deelname van ondervertegenwoordigde groepen aan hoger onderwijs te ondersteunen, zoals mensen met een beperking, migranten of studenten uit kansarme milieus.

De deelname van kinderen van 4 jaar aan voor- en vroegschoolse educatie is toegenomen en is nu bijna algemeen. Ook het percentage kinderen van 3 jaar dat deelneemt aan voor- en vroegschoolse educatie is hoog. Toch daalt het percentage van 90 % deelname onder de bevolking als geheel naar 77,8 % onder de groep kinderen die met armoede of sociale uitsluiting worden bedreigd. Er is gebleken dat onderwijs in de eerste levensjaren een gunstig effect heeft op de leerresultaten later in het leven, en dit geldt in het bijzonder voor kinderen uit sociaaleconomisch kansarme gezinnen. De uitdaging om gelijke toegang tot onderwijs in de eerste levensjaren te waarborgen moet worden aangepakt.

Sinds het kader voor Europese samenwerking op het gebied van onderwijs en opleiding in 2009 van start is gegaan, is het percentage jongvolwassenen dat onderwijs en opleiding verlaat zonder ten minste een diploma hoger secundair onderwijs, aanzienlijk gedaald. In 2016 is er echter een einde gekomen aan deze daling. Een vergelijking tussen 2016 en 2018 laat zien dat deze indicator is verbeterd in grote landen zoals Spanje en Polen, alsook in andere landen zoals Roemenië, Nederland en Portugal. De vooruitgang werd echter tenietgedaan door negatieve ontwikkelingen in andere landen – bijvoorbeeld Italië, Zweden, Denemarken, Slowakije en Estland (in afnemende volgorde van bevolkingsomvang). Daarnaast zijn de percentages op het gebied van voortijdig schoolverlaten in de afgelopen twee jaar gestegen, zowel voor jongvolwassenen die in de EU zijn geboren (tussen 2016 en 2017) als voor degenen die buiten de EU zijn geboren (tussen 2017 en 2018). Het terugdringen van voortijdig schoolverlaten blijft een prioriteit en streven van de EU, omdat degenen die onderwijs en opleiding verlaten voordat ze een diploma hoger secundair onderwijs hebben gehaald, zullen kampen met lagere arbeidsparticipatie en lagere deelname aan volwassenenonderwijs.

De belangrijkste uitdaging voor de komende tien jaar: de leerresultaten op school verbeteren en de deelname van volwassenen aan onderwijs en opleiding vergroten

De deelname aan onderwijs kan worden gemeten met gegevens over inschrijvingen, kwalificaties of prestatietests. Uit de laatstgenoemde blijkt dat het een uitdaging blijft het aantal ondermaats presterende vijftienjarigen te doen dalen om aan de EU-doelstelling van minder dan 15 % tegen 2020² te voldoen, vooral voor leerlingen uit sociaaleconomisch kansarme milieus. Wanneer iemand op de leeftijd van 15 jaar niet in staat is om wiskunde-, lees- of wetenschappelijke basisopdrachten tot een goed einde te brengen, heeft dat gevolgen voor zijn of haar kansen om verder te studeren, later in het leven werk te vinden en te behouden, het hoofd te bieden aan snelle technologische verandering en zich te ontwikkelen als burger. Tussen 2012 en 2015 is deze doelstelling zelfs verder uit zicht geraakt. Ongeveer een vijfde van de leerlingen in de EU kan basale leesopdrachten niet tot een goed einde brengen en dit aandeel is voor wetenschappelijke en wiskundige opdrachten nog iets hoger (gegevens van 2015). Ondanks minder gunstige of soms negatieve omstandigheden wordt ongeveer een kwart van de sociaaleconomisch kansarme leerlingen die in een ander land geboren zijn, als academisch veerkrachtig beschouwd. Individuele factoren die verband houden met een grotere veerkracht, zijn onder andere hoge academische verwachtingen en niet blijven zitten. Onthechting van school (bijvoorbeeld lessen overslaan en drugsgebruik) heeft daarentegen een negatief verband met veerkracht. Op schoolniveau zijn het gebruik van schoolevaluaties, het leggen van verbanden tussen de toetsresultaten van leerlingen en de prestaties van leerkrachten, een toereikend aanbod aan studieruimtes en het omringd worden door leerlingen met een hogere sociaaleconomische status allemaal factoren die een positief verband hebben met veerkracht.

In de loop van de jaren is het percentage volwassenen dat in de afgelopen vier weken deelnam aan onderwijs of opleiding in de EU enigszins gestegen – van 9,5 % in 2008 naar 11,1 % in 2018.

² De gegevens voor deze benchmark zijn afkomstig van de PISA-enquête van de OESO. Studenten die onder niveau 2 scoren, worden als ondermaats presterend beschouwd.

Daarnaast maken in bijna alle EU-landen mensen met weinig of geen onderwijskwalificaties – degenen die toegang tot onderwijs en opleiding het hardst nodig hebben – de minste kans ervan te profiteren. Leeftijd en opleidingsniveau doen ertoe wanneer het gaat om deelname van volwassenen aan onderwijs en opleiding. Jongvolwassenen (25-34 jaar) nemen meer dan vier keer zo vaak deel aan onderwijs en opleiding als personen van 55-64 jaar oud. Evenzo nemen personen met een tertiair opleidingsniveau meer dan vier keer zo vaak deel aan onderwijs en opleiding als degenen die hoogstens een diploma hoger secundair onderwijs hebben.

Competenties ontwikkelen voor toekomstig leven en werk

Onderzoek heeft allang uitgewezen dat de mogelijkheid om in het buitenland te studeren positieve resultaten heeft. Transnationale leermobiliteit wordt in verband gebracht met toekomstige mobiliteit, een hoger inkomen en een kleiner risico op werkloosheid. “Mobiliteit mogelijk maken voor iedereen” is een van de doelstellingen van de Europese onderwijsruimte³. In 2017 was 11,6 % van de afgestudeerden van het hoger onderwijs “mobiel”, wat betekent dat zij gedeeltelijk of geheel in het buitenland hadden gestudeerd. Ongeveer 8 % van hen had korte perioden in het buitenland doorgebracht, terwijl 3,6 % in een ander land was afgestudeerd. Het programma Erasmus+ heeft ongeveer de helft van de korte studieperioden die door EU-afgestudeerden in het buitenland werden doorgebracht, ondersteund. In het algemeen hebben Luxemburg, Cyprus, Nederland en Finland (in aflopende volgorde) hoge percentages mobiele afgestudeerden. Wat betreft binnenkomende mobiliteit, kan het aantal studenten dat voor een periode van studie naar een land komt, worden uitgelegd als een maat voor de aantrekkelijkheid van het onderwijssysteem. Bij deze indicator loopt het Verenigd Koninkrijk voorop – zowel in het percentage binnenkomende afgestudeerden als in absolute aantallen.

Er zijn een aantal sleutelcompetenties (of combinaties van kennis, vaardigheden en houding) die iemands kansen in het leven en ook een gemakkelijker overgang naar de arbeidsmarkt en loopbaanperspectieven kunnen ondersteunen. Deelname aan onderwijs in ondernemerschap vergroot bijvoorbeeld de waarschijnlijkheid dat iemand later in het leven ondernemersactiviteiten ontplooit, met gemiddeld 35 %. Van deze 35 % is een stijging van 7 procentpunten toe te schrijven aan een verbeterd beeld bij de deelnemers van de eigen ondernemersvaardigheden. Uit de beschikbare gegevens blijkt echter dat deelname aan onderwijs in ondernemerschap in de EU grotendeels optioneel is en slechts in een handvol landen verplicht is gesteld.

Daarnaast wordt het potentieel van digitale technologieën voor het verbeteren van onderwijsmethoden tegengehouden door problemen waar de onderwijssystemen nog steeds mee kampen. Om met succes een digitale transformatie te ondergaan, moeten scholen de digitale competentie van leerkrachten voor didactisch gebruik ondersteunen, innovatieve didactische benaderingen ontwerpen, en zorgen voor digitale uitrusting en betere connectiviteit. Capaciteitsopbouw voor digitale beoordelingen moet worden ingevoerd voor leerlingen, leerkrachten, scholen en onderwijssystemen.

Bovendien kunnen iemands werkgelegenheidsvooruitzichten verbeteren wanneer hij of zij meerdere talen spreekt. In het algemeen is het aantal leerlingen in Europa dat verplicht vreemde talen heeft geleerd, tussen 2005 en 2015 zowel in het lager onderwijs als in het secundair

³ In november 2017 zijn de EU-leiders in Göteborg bijeengekomen om de sociale dimensie van Europa te bespreken, met inbegrip van onderwijs en cultuur. Als onderdeel van het debat over de toekomst van Europa heeft de Commissie haar visie en concrete stappen om tegen 2025 een Europese onderwijsruimte tot stand te brengen uiteengezet. Een van de hoofddoelen van de Europese onderwijsruimte is “mobiliteit mogelijk te maken voor iedereen” door voort te bouwen op de positieve ervaringen met het programma Erasmus+ en het Europees Solidariteitskorps en de deelname daaraan uit te breiden, alsook door een EU-studentenkaart in te voeren om een nieuwe gebruiksvriendelijke manier aan te bieden om informatie over iemands academische achtergrond op te slaan. Andere maatregelen om mobiliteit in de Europese onderwijsruimte te stimuleren zijn de initiatie van nieuwe processen om de wederzijdse erkenning van diploma's te waarborgen, de verbetering van de vreemdetaalverwerving, de oprichting van een netwerk van Europese universiteiten, en de ondersteuning van leerkrachten en hun mobiliteit.

onderwijs gestegen. Wat het lager onderwijs betreft, leerde 83,7 % van de lagereschoolleerlingen in 2014 ten minste één vreemde taal, vergeleken met 67,3 % bijna tien jaar eerder. Op lager secundair niveau leerde 59 % van de leerlingen in 2015 twee talen op school, vergeleken met 46,7 % in 2005.

De arbeidsparticipatie onder pas afgestudeerden bereikte in 2013 een dieptepunt (75,4 %) maar neemt sindsdien weer gestaag toe in de EU. Met 81,6 % in 2018 ligt de participatie nu bijna op het niveau van 82 % van vóór de crisis van 2008. Sommige landen kampen echter nog met gevolgen van de crisis voor de inzetbaarheid van pas afgestudeerden. Dit geldt in het bijzonder voor Griekenland en Italië, waar de arbeidsparticipatie van pas afgestudeerden rond de 55 % ligt. Vergeleken met afgestudeerden van het secundair onderwijs met een beroepskwalificatie, hebben degenen met een algemeen georiënteerde kwalificatie een minder soepele overgang naar de arbeidsmarkt (66,3 % vergeleken met 79,5 %). De arbeidsparticipatie van afgestudeerden met een diploma tertiair onderwijs bedroeg in 2018 85,5 %.

Overheidsinvesteringen in onderwijs

In 2017 hebben de EU-lidstaten gemiddeld 4,6 % van hun bruto binnenlands product (bbp) geïnvesteerd in hun onderwijssystemen. Dit percentage is de afgelopen paar jaar in geringe mate maar toch gestaag gedaald vanaf 4,9 % in 2014. Gemiddeld hebben de EU-landen een derde van hun overheidsuitgaven voor onderwijs besteed aan kleuter- en lager onderwijs, 41 % aan secundair onderwijs en 15 % aan tertiair onderwijs. Wanneer men naar de verschillende onderwijssectoren kijkt, zijn de werkelijke uitgaven voor secundair onderwijs en postsecundair onderwijs afgenomen (- 1,3 %, tussen 2016 en 2017) en die voor kleuter- en lager onderwijs (+ 1,4 %) en tertiair onderwijs (+ 1,7 %) toegenomen.

Tot nu toe zijn de trends in de onderwijsuitgaven grotendeels onafhankelijk van de demografische ontwikkelingen, met de gedeeltelijke uitzondering van de uitgaven voor tertiair onderwijs. Door de voorspelde afname van de bevolking in de schoolgaande leeftijd in veel EU-landen zullen ook gelijkblijvende uitgaven voor onderwijs waarschijnlijk leiden tot een stijging van de uitgaven per lerende.

Belangrijkste punten per land

België

De Vlaamse Gemeenschap (BE fl) voert met ingang van september 2019 hervormingen in op alle onderwijsniveaus, met inbegrip van duaal leren. Ook de Franstalige Gemeenschap (BE fr) voert schoolhervormingen vanaf september 2020 in: eerst veranderingen op het gebied van governance en vervolgens het nieuwe uitgebreide gemeenschappelijke onderwijsprogramma en een hervorming van de initiële lerarenopleiding. De uitgaven voor onderwijs in België behoren tot de hoogste in de EU, maar de onderwijsresultaten zijn relatief laag, wat wijst op ruimte voor verbetering van de efficiëntie en effectiviteit. Om ongelijkheden te verminderen en de resultaten te verbeteren hebben leerkrachten meer steun nodig in de omgang met diversiteit in de klas. De prestaties in het tertiair onderwijs zijn hoog, maar er zijn nog altijd regio's en groepen die achterblijven.

Bulgarije

De modernisering van het onderwijs- en opleidingsstelsel gaat door, maar kwaliteit, arbeidsmarktrelevantie en inclusiviteit blijven een uitdaging. Demografische trends en toenemende tekorten aan vakkrachten wijzen erop dat Bulgarije beter moet investeren in de vaardigheden van de huidige en toekomstige beroepsbevolking. De noodzaak om de volwassen bevolking bij en om te scholen is groot, terwijl de deelname aan volwassenenonderwijs laag is. Het beroep van leerkracht heeft een lage status, en het lerarenbestand vergrijsd. De salarissen worden verhoogd als een middel om het beroep aantrekkelijker te maken. Er zijn stappen gezet om de arbeidsmarktrelevantie van beroepsonderwijs en -opleiding te vergroten.

Cyprus

Het beroep van leerkracht is zeer aantrekkelijk. Hervormingen om het beroep te verbeteren zijn veelbelovend maar moeten worden voortgezet en uitgebreid. Er worden hervormingen doorgevoerd om kwalitatief goede openbare opvang en onderwijs voor jonge kinderen te bevorderen. Het aanbod voor de eerste jaren is echter onvoldoende. Het percentage afgestudeerden met tertiair opleidingsniveau is verder gestegen, maar de onderbenutting van vaardigheden blijft een uitdaging, gezien de specifieke kenmerken van de Cypriotische arbeidsmarkt. Er zijn maatregelen genomen om beroepsonderwijs en -opleiding en volwassenenonderwijs te verbeteren, maar de aantrekkelijkheid van beide sectoren en de deelname daaraan blijft laag.

Denemarken

Wijzigingen in het universitair onderwijs maken het flexibeler en arbeidsmarktvriendelijker, maar er blijft behoefte aan meer afgestudeerden op het gebied van wetenschap, technologie, engineering en wiskunde ("STEM"). Het aantal leerlingplaatsen is toegenomen en er worden maatregelen genomen om het volwassenenonderwijs te bevorderen. De verlaagde uitgaven voor onderwijs hebben gevolgen voor scholen en universiteiten. Er zijn aanzienlijke lokale verschillen in de onderwijsprestaties van jongeren met een migratieachtergrond.

Duitsland

Duitsland heeft aangekondigd in de komende tien jaar substantiële investeringen te gaan doen in digitalisering, hoger onderwijs en onderzoek, maar ook in schoolonderwijs. Duitsland bereidt zich voor op een fundamentele verandering in de vaardigheden van zijn beroepsbevolking door digitale initiatieven uit te voeren en door het systeem van het volwassenenonderwijs te heroriënteren. Het lerarenbestand vergrijsd en Duitsland staat voor de uitdaging om een groot aantal leerkrachten te vervangen. Jongeren uit sociaaleconomisch kansarme milieus en/of met een migratieachtergrond liggen nog steeds achter op het gebied van opleidingsniveau.

Estland

Estland werkt aan de ontwikkeling van een onderwijsstrategie voor 2021-2035 om geleidelijke veranderingen in het systeem door te voeren in antwoord op de veranderingen in de arbeidsmarkt en de maatschappij. Door demografische trends en de geringe mate waarin het onderwijs- en opleidingsstelsel is afgestemd op de behoeften van de arbeidsmarkt, blijft het een uitdaging het aanbod van vaardigheden en de vraag naar arbeidskrachten op elkaar af te stemmen. De vergrijzing van het lerarenbestand en de geringe aantrekkelijkheid van het beroep van leerkracht vormen uitdagingen op de lange termijn voor de werking van het onderwijssysteem. De deelname aan volwassenenonderwijs heeft een recordhoogte bereikt, maar de noodzaak van bij- en omscholing blijft groot.

Finland

Hoewel het beroep van leerkracht prestigieus en aantrekkelijk is, is er een tekort aan leerkrachten voor het kleuteronderwijs en het onderwijs aan leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Er is sprake van een lichte toename van de ongelijkheden in het onderwijs, en de uitgaven voor onderwijs zijn gedaald. Nieuwe beleidsmaatregelen hebben ten doel de kwaliteit, effectiviteit en internationalisering van het hoger onderwijs te verbeteren. De vraag naar afgestudeerden in informatie- en communicatietechnologie (ICT) is groot en het is moeilijk in deze vraag te voorzien. Er wordt gewerkt aan de invoering van een hervorming van beroepsonderwijs en -opleiding en er worden hervormingen gepland om het volwassenenonderwijs te bevorderen.

Frankrijk

De werkzaamheden om de onderwijsresultaten te verbeteren en de ongelijkheden terug te dringen gaan door, met steun voor het onderwijzend personeel en financieringsmaatregelen. Een nieuwe onderwijswet verruimt de leerplicht naar de leeftijdsgroep van 3-18 jaar. De autoriteiten staan voor de uitdaging om de hervormingen in hoog tempo door te voeren en ook de belanghebbenden te raadplegen om goed eigenaarschap en een optimaal effect te waarborgen. De uitvoering van de hervorming in beroepsonderwijs en -opleiding is in volle gang.

Griekenland

Het beroep van leerkracht is zeer aantrekkelijk in Griekenland, maar het ontbreekt er aan mogelijkheden en stimulansen om het professionalisme te verbeteren. De uitgaven voor onderwijs zijn lager dan in de meeste EU-landen en betreffen grotendeels salarissen. Het voortijdig schoolverlaten is verder teruggedrongen, vooral in plattelandsgebieden. Het blijft moeilijk om na een opleiding werk te vinden, ook voor hooggekwalficeerde mensen. Er worden maatregelen uitgevoerd om de braindrain van afgestudeerden van het tertiair onderwijs tegen te gaan, maar de internationalisering van de Griekse universiteiten is onderontwikkeld.

Hongarije

Recente maatregelen hebben de kwalificatieniveaus van personeelsleden in opvang en onderwijs voor jonge kinderen verhoogd. Maatregelen om de prestatieverschillen tussen leerlingen te verkleinen zijn versterkt. De voorwaarden voor toelating tot het hoger onderwijs zijn restrictiever gemaakt. Een nieuwe middellangetermijnstrategie heeft ten doel beroepsonderwijs en -opleiding en volwassenenonderwijs te moderniseren.

Ierland

Ierland heeft een sterk kader om hoogopgeleide leerkrachten te waarborgen en maakt voorts plannen om in opkomende behoeften te voorzien, met inbegrip van lerarentekorten. Het voortijdig schoolverlaten is verder teruggedrongen, en nieuwe nationale regelingen zullen de deelname aan opvang en onderwijs voor jonge kinderen ondersteunen. Ondanks de toegenomen overheidsuitgaven voor onderwijs blijven de investeringen in het hoger onderwijs achter bij het stijgende aantal studenten. Ierland voert initiatieven uit die zich richten op bijscholing en vergroting van de deelname van volwassenen aan onderwijs en opleiding, maar het aantal laagopgeleide volwassenen in de bevolking blijft aanzienlijk.

Italië

Italië investeert veel minder dan het EU-gemiddelde in onderwijs, vooral in het hoger onderwijs. Het percentage leerkrachten dat tevreden is met zijn of haar baan, is een van de hoogste in de EU, maar slechts een klein deel is van mening dat het beroep wordt gewaardeerd. Verplicht werkplekleren in beroepsonderwijs en -opleiding zou leerlingen een meer gestructureerde opleiding kunnen bieden en de overgang van onderwijs naar werk kunnen vergemakkelijken. Het percentage afgestudeerden met tertiair opleidingsniveau is laag, en de overgang van onderwijs naar werk blijft moeilijk, zelfs voor hooggekwalificeerde mensen.

Kroatië

Er wordt op proef een curriculumhervorming uitgevoerd en er worden ambitieuze voorbereidingen getroffen voor de volledige invoering ervan. Er wordt gewerkt aan hervormingen in beroepsonderwijs en -opleiding. Tekorten aan leerkrachten en kindplaatsen staan deelname aan opvang en onderwijs voor jonge kinderen in de weg. Plannen om het zeer lage gemiddelde aantal lesuren te verhogen zouden de slechte onderwijsresultaten kunnen helpen verbeteren.

Letland

Letland heeft zijn onderwijsdoelstellingen van Europa 2020 al gehaald en overtroffen. Letland zou verdere verbeteringen van de onderwijsresultaten moeten bereiken door het nieuwe, op competenties gebaseerde curriculum, een sterkere individuele benadering van risicostudenten en steun voor inclusie van studenten met bijzondere onderwijsbehoeften. Het aantal inschrijvingen in beroepsonderwijs en -opleiding neemt toe en de arbeidsparticipatie van afgestudeerden van beroepsonderwijs en -opleiding wordt beter, hoewel beide nog onder het EU-gemiddelde liggen. In het hoger onderwijs zijn een geleidelijke toename van de investeringen en stapsgewijze veranderingen in de kwaliteitsborging welkom, maar de sector blijft gefragmenteerd en het internationale concurrentievermogen blijft laag.

Litouwen

De huidige trends in de studentenpopulatie en het lerarenbestand vragen om een veelomvattende strategie om de vraag naar en het aanbod van leerkrachten te beheren. Verbetering van sleutelcompetenties en relevante vaardigheden blijft op alle niveaus een prioriteit. Verdere ontwikkeling van de monitoring- en evaluatiesystemen kan de kwaliteit van onderwijs en opleiding helpen verbeteren. Er zijn maatregelen ingevoerd om de totale efficiëntie van het onderwijssysteem te vergroten, maar verdere inspanningen zijn nodig om de uitvoering ervan te waarborgen. Er zijn geen beleidsmaatregelen om de lage deelname aan volwassenenonderwijs aan te pakken.

Luxemburg

In 2018 hebben flexibelere toelatingseisen voor de selectieprocedure voor leerkrachten in voor- en vroegschoolse educatie en het lager onderwijs meer kandidaten opgeleverd. De prestaties van leerlingen worden sterk beïnvloed door hun vermogen om met het drietalige systeem om te gaan. Een hervorming van het oriëntatieproces aan het einde van het lager onderwijs heeft mogelijk een eind gemaakt aan een trend waarbij veel leerlingen naar het laagste traject in het secundair onderwijs werden geleid. De arbeidsparticipatie van pas afgestudeerden van alle typen onderwijs ligt aanzienlijk hoger dan het EU-gemiddelde.

Malta

Er wordt gewerkt aan verbetering van de kwaliteit van het onderwijs en de aantrekkelijkheid van het beroep van leerkracht. De verbetering van de kwaliteit van investeringen in onderwijs en de ontwikkeling van monitoring en beoordeling zijn belangrijke uitdagingen. Grotere deelname aan opvang en onderwijs voor jonge kinderen en het nieuwe secundaire onderwijssysteem kunnen helpen het aantal voortijdige schoolverlaters omlaag te brengen. Hoewel de deelname aan het tertiair onderwijs toeneemt, is de arbeidsmarktrelevantie ervan nog een probleem.

Nederland

Het percentage voortijdige schoolverlaters ligt onder de nationale doelstelling van Europa 2020 maar is enigszins gestegen. Nederland heeft te maken met een toenemend lerarentekort, zowel in het lager onderwijs als in het secundair onderwijs. De kwaliteitsafspraken 2019-2022 hebben ten doel de kwaliteit van beroepsonderwijs en -opleiding te verbeteren. Het hoger onderwijs in Nederland trekt steeds meer buitenlandse studenten aan.

Oostenrijk

Om lerarentekorten te voorkomen moet Oostenrijk voldoende studenten voor de initiële lerarenopleiding aantrekken en de permanente beroepsontwikkeling verbeteren. De investeringen in hoger onderwijs hebben ten doel het studieklimaat te verbeteren. Het verbeteren van de digitale competentie is een prioriteit in het onderwijs- en opleidingsstelsel. De stopzetting van recente hervormingen kan negatieve gevolgen hebben voor de inspanningen om studenten met een migratieachtergrond te integreren en de onderwijsresultaten van studenten uit sociaal kansarme milieus te verbeteren.

Polen

Het aantal voortijdige schoolverlaters blijft afnemen en de deelname van kinderen onder de 3 jaar aan opvang en onderwijs voor jonge kinderen blijft laag. De hervorming in het hoger onderwijs is begonnen en brengt grote veranderingen in de werking van de hogeronderwijsinstellingen met zich mee. De wijzigingen in het schoolsysteem van 2017 veroorzaken organisatorische, financiële en curriculaire problemen. Andere uitdagingen hebben betrekking op de salariëring van leerkrachten, opkomende tekorten en initiële en postinitiële opleiding. De deelname aan het volwassenenonderwijs blijft laag.

Portugal

Leerkrachten zijn tevreden met hun baan, maar het vergrijzende lerarenbestand, het hoge percentage tijdelijke medewerkers en zwakke punten in de initiële opleiding en de permanente beroepsontwikkeling blijven uitdagingen. De investeringen ter verbetering van de infrastructuur zijn onvoldoende, in het bijzonder voor opvang en onderwijs voor jonge kinderen in grootstedelijke gebieden. De regionale verschillen in onderwijsresultaten, percentage zittenblijvers en percentage voortijdige schoolverlaters worden kleiner. Het percentage afgestudeerden met tertiair opleidingsniveau is toegenomen, maar de vraag van het bedrijfsleven naar ICT-specialisten overstijgt het aanbod. Een substantieel deel van de volwassenen is laaggekwalificeerd, terwijl de deelname aan volwassenenonderwijs laag blijft.

Roemenië

Er zijn concrete ideeën voor een grote hervorming van het onderwijs- en opleidingsstelsel gepresenteerd. Er moeten duidelijke stappen voor de uitvoering van de hervorming worden gezet. De overheidsuitgaven voor onderwijs zijn laag in verhouding tot het EU-gemiddelde, terwijl de investeringsbehoefte van de sector hoog is. Voor elke grote hervorming zijn waarschijnlijk aanvullende middelen en sterkere mechanismen voor rechtvaardigheid en efficiëntie nodig. Betere ondersteuning van leerkrachten – in het bijzonder door de initiële lerarenopleiding te herontwerpen en de permanente beroepsontwikkeling te versterken – kan de kwaliteit en rechtvaardigheid helpen verbeteren. Er zijn inspanningen geleverd om duaal leren uit te breiden. De deelname aan volwassenenonderwijs blijft laag, ondanks de grote behoefte aan bij- en omscholing.

Slowakije

Slowakije werkt aan verbetering van opvang en onderwijs voor jonge kinderen, wat vooral positief is voor kinderen uit arme gezinnen. Slowakije gebruikt inmiddels een strategischere benadering van een leven lang leren, bij- en omscholing. Het percentage voortijdige schoolverlaters is sinds 2010 verder toegenomen en nadert in het oosten van Slowakije de 14 %. De investeringen in onderwijs en opleiding zijn onvoldoende, en dit wordt weerspiegeld in de salarissen van leerkrachten, die nog steeds laag zijn, ondanks recente verhogingen.

Slovenië

De inschrijvingen voor opvang en onderwijs voor jonge kinderen naderen de EU-benchmark. Het percentage Sloveense studenten in het hoger secundair onderwijs dat is ingeschreven in beroepsonderwijs en -opleiding, is een van de hoogste in de EU en de arbeidsparticipatie van deze afgestudeerden is hoog. Er zijn voldoende nieuwe startende leerkrachten, maar veel leerkrachten naderen de pensioengerechtigde leeftijd en voor bepaalde categorieën bestaan al tekorten. Het aantal afgestudeerden met tertiair opleidingsniveau is hoog, maar de verschillen tussen mannen en vrouwen en tussen de autochtone en de buiten Slovenië geboren bevolking zijn groot.

Spanje

Het beroep van leerkracht is aantrekkelijk, maar de arbeidsvoorwaarden verschillen tussen de regio's en tussen publieke en private onderwijssystemen. De private uitgaven voor onderwijs zijn substantieel, terwijl de overheidsuitgaven in verhouding tot het bbp stabiel zijn. Geplande hervormingen zijn vertraagd, als gevolg van politieke onzekerheden. De modernisering van beroepsonderwijs en -opleiding is gaande. De deelname aan volwassenenonderwijs neemt langzaam toe.

Tsjechië

Tsjechië blijft de relevantie van beroepsonderwijs en -opleiding voor de behoeften van de arbeidsmarkt vergroten. De autoriteiten maken goed gebruik van EU-middelen om hervormingen te steunen. Inclusief onderwijs is in ontwikkeling, maar de maatregelen gericht op Roma zijn nog beperkt. De aantrekkelijkheid van het beroep van leerkracht blijft gering.

Verenigd Koninkrijk

Er worden inspanningen geleverd om iets te doen aan het hoge percentage leerkrachten dat de beroepsgroep verlaat. In Engeland neemt het aantal schoolacademies toe, maar vele daarvan kampen met financiële problemen. De gevolgen van de brexit voor het hoger onderwijs in het Verenigd Koninkrijk zijn onduidelijk, maar er zullen beleidsmaatregelen nodig zijn om het potentiële verlies van financiële middelen van de EU voor onderzoek en de lagere instroom van studenten op te vangen. Engeland gaat nieuwe kwalificaties invoeren als onderdeel van lopende hervormingen van hoger secundair beroepsonderwijs en -opleiding.

Zweden

Het aantal afgestudeerden met tertiair opleidingsniveau en de arbeidsparticipatie van afgestudeerden zijn hoog. De digitale vaardigheden van de bevolking behoren tot de beste in de EU. Er is een ernstig lerarentekort, en veel leerkrachten hebben geen formele kwalificaties. De segregatie van scholen en ongelijkheid zijn in toenemende mate ernstige punten van zorg.

WAAR VINDT U INFORMATIE OVER DE EU?

Online

Informatie over de Europese Unie in alle officiële talen van de EU is beschikbaar op de Europa-website op:
https://europa.eu/european-union/index_nl

EU-publicaties

U kunt publicaties van de EU downloaden of bestellen op: <https://publications.europa.eu/nl/publications> (sommige zijn gratis, andere niet). Als u meerdere exemplaren van gratis publicaties wenst, neem dan contact op met Europe Direct of uw plaatselijke informatiecentrum (zie https://europa.eu/european-union/contact_nl).

